

У НОМЕРІ:

МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ

- Дегтярєва В. Р.
2 Використання мультимедійних засобів навчання на уроках у початкових класах

«ПРОПОНУЮ ТАК...»

- Добровольська С. В.
9 Подорож до лісу
Урок математики у 1-му класі
- Білоус Р. М.
11 Прийди, весно, з радістю!
Інтегрований урок природознавства, української мови та образотворчого мистецтва у 1-му класі
- Лопушанська В. П.
13 Подорож Країною знань зі смішариками
Урок математики в 1-му класі
- Півторак Т. І.
15 Підсумковий урок з теми «Числівник»
Інтегрований урок з української мови, математики та природознавства

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

- Пометова Е. Ю.
19 Ігрові заняття для снятия стресу у младших школьників

ЗДОРОВЕНЬКІ БУЛИ!

- Бален М. Б.
29 Стежина здоров'я
Свято у 2-му класі
- Харківценко Л. М.
33 Вогник, дітоньки, такий!
Він і добрий, він і злий!
Виховний захід у 2-му класі

СТОРІНКАМИ ПРИРОДИ

- Гуцук Л. Я.
37 Екологічна варта
Виступ агітбригади

Фаховий сервер №27

Коленова О. Л.

Математичний тренінг
Дидактичні картки до уроків математики. 2-й клас

Тільки для передплатників!

• «Початкове навчання та виховання» — 08412, 95934 • Журнал з книжковим додатком — 08413, 37056 •

Навчаючи інших, теж навчаєшся. А. Дістервег

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ ПОЧАТКОВЕ НАВЧАННЯ та ВИХОВАННЯ

№ 9 (409) березень 2015 р. • ЗАСНОВАНИЙ У СЕРПНІ 2004 р. • ВИХОДИТЬ ТРИЧІ НА МІСЯЦЬ •

За сприяння Міністерства освіти і науки України • Учасник проекту: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

В. Р. Дегтярьова, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист, НВК № 24, м. Харків

НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Володіння інформаційними технологіями у сучасному світі є так само важливими, як уміння читати і писати. Як свідчить практика, без нових інформаційних технологій уже неможливо уявити сучасну школу.

Сучасність потребує сучасних технологій навчання. Сьогодні до традиційної схеми «учитель — учень — підручник» додано нову ланку — комп'ютер, а учні мають опанувати комп'ютерні технології.

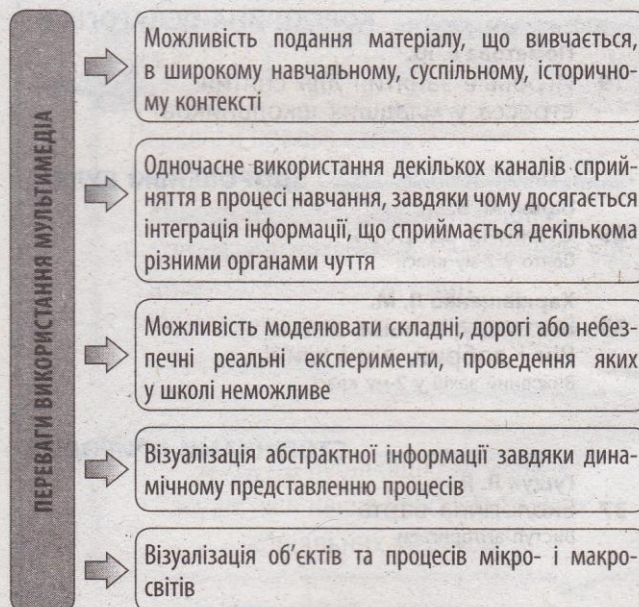
Нові інформаційні технології в освіті дають змогу ефективно організувати пізнавальну діяльність учнів з використанням нових навчальних засобів, розвиток яких здебільшого пов'язаний з використанням мультимедійних технологій. Використання комп'ютера, мультимедійного проектора та інтерактивної дошки як нових засобів навчання дає змогу підвищити мотивацію навчання, активізувати пізнавальну діяльність учнів, урахувати їх індивідуальні можливості та вподобання, підтримати діяльнісний підхід до організації навчального процесу.

Нові інформаційні технології особливо актуальні у початковій школі. Учні 1–4-х класів мають наочно-образне мислення, тому важливо навчати їх, застосовуючи якомога більше якісного ілюстративного матеріалу, залучаючи до процесу сприйняття нового не лише зір, але і слух, емоції, уяву. Комп'ютерні слайди, анімації мають бути яскравими і цікавими.

► Мультимедійні технології як різновид нових інформаційних технологій навчання спроможні здебільшого суттєво підвищити ефективність навчання. Використання в процесі навчання нових інформаційних технологій, особливо мультимедійних засобів навчання, дає змогу реалізувати принцип наочності під час викладання і створити методично обґрунтований потік інформації, зокрема фактологічний матеріал, що надалі може стати базою для розуміння та систематизації теоретичних знань.

Поняття «мультимедіа» взагалі та «засоби мультимедіа» зокрема взаємопов'язані з комп'ютерною обробкою і наданням різноманітної інформації. «Мультимедіа» (від англ. *“multi”* — багато і від лат. *“media”* — носій, засіб, середовище, посередник) у загальноприйнятому визначенні — це спеціальна інтерактивна технологія, що за допомогою технічних і програмних засобів забезпечує роботу з комп'ютерною графікою, текстом, мовленнєвим супроводом, високоякісним звуком, статичними зображеннями й відео.

ПЕРЕВАГИ ВПРОВАДЖЕННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Молодший шкільний вік характеризується психофізіологічними віковими особливостями, індивідуальною (візуальною, аудіальною) системою сприйняття, низьким рівнем розвиненості пізнавальних здібностей, особливостями навчальної мотивації.

На відміну від звичайних технічних засобів навчання мультимедійні технології дають змогу не лише наситити учнів значною кількістю готових, відібраних, відповідним чином організованих знань, але й розвивати інтелектуальні, творчі, комунікативні здібності учнів, активізувати їхню пізнавальну діяльність.

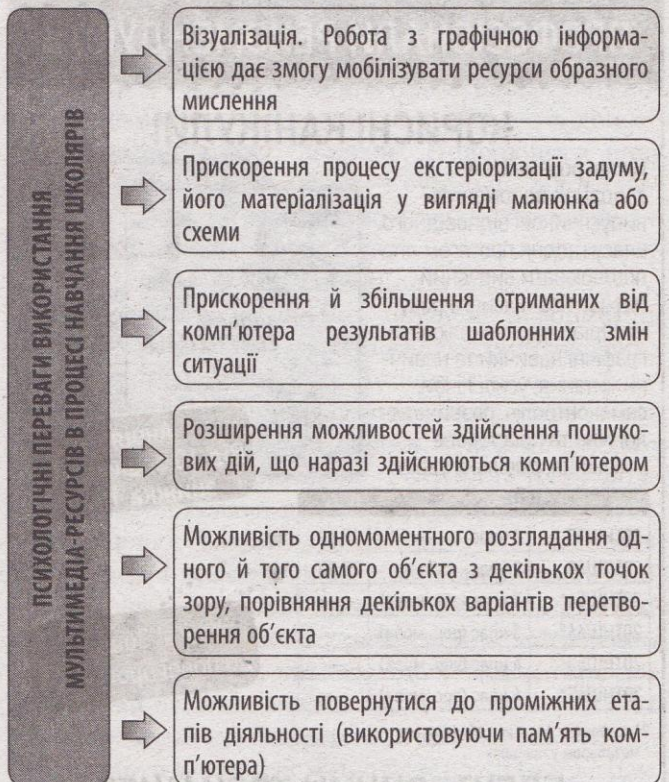
Засоби й технології мультимедіа забезпечують можливість інтенсифікації шкільного навчання і підвищення мотивації школярів до навчання завдяки застосуванню сучасних способів опрацювання аудіовізуальної інформації, зокрема:

- маніпулювання (накладання, переміщення) візуальною інформацією;
- контамінація (змішування) різної аудіовізуальної інформації;
- реалізація анімаційних ефектів;
- деформація візуальної інформації (збільшення або зменшення певного лінійного параметра, розтягування або стиснення зображення);
- дискретне подавання аудіовізуальної інформації;
- тонування зображення;
- фіксація вибраної частини візуальної інформації для її подальшого переміщення або розглядання «під лупою»;
- багатовіконне подання аудіовізуальної інформації на одному екрані з можливістю активізувати будь-яку частину екрана (наприклад, в одному «вікні» — відеофільм, в іншому — текст);
- демонстрація реальних процесів, подій у реальному часі (відеофільм).

► Мультимедійні технології надають можливість для учнів з різними типами сприйняття активно включитися в процес пізнання, усвідомити характер об'єктів, що вивчаються, зрозуміти будову й сутність функціонування об'єкта.

Мультимедійні технології спроможні надати учневі-візуалу необхідні для його сприйняття зорові образи у вигляді ілюстрацій та схем, відеофрагментів та *Flash*-моделей; учневі-кінестетику — можливості маніпулювати об'єктами пізнання під час використання інтерактивних моделей та проведення віртуальних експериментів; учневі-аудіалу — звукові асоціації під час прослуховування мультимедійних лекцій та аудіокасет, перегляду відеофрагментів.

Відомо, що більшість людей запам'ятовують 5 % почутого і 20 % побаченого. Одночасне використання

аудіо- і відеоінформації підвищує запам'ятовування до 40–50 %. Мультимедіа програми надають інформацію в різних формах, надаючи процесу навчання ефективності. Заощадження часу, необхідного для вивчення конкретного матеріалу, в середньому становить 30 %, а здобуті знання зберігаються в пам'яті значно довше.

Таким чином, подання навчального матеріалу у вигляді мультимедійної презентації скорочує час навчання, вивільняє ресурси здоров'я дітей.

Аналіз занять із застосуванням презентацій дає змогу зробити висновки про підвищення пізнавальної мотивації, збільшення привабливості навчального матеріалу. Молодших школярів притягає новизна проведення уроків з використанням мультимедійних презентацій. У класі під час таких уроків створюється обстановка реального спілкування, учні охоче виконують завдання, допомагають одне одному. Завдяки презентаціям, діти, які зазвичай не є активними на уроках, охоче висловлюють свою думку, розмірковують. Учні зацікавлені в отриманні більш високого результату, готові і прагнуть виконувати додаткові завдання.

Можна стверджувати, що грамотне використання можливостей сучасних інформаційних технологій у початковій школі сприяє:

ПРОФЕСІОНАЛИ РЕКОМЕНДУЮТЬ

КОРИСНІ КАНІКУЛИ!

Цікаві розвивальні завдання допоможуть випускникові відповідного класу щодня протягом літа повторювати вивчений під час навчального року матеріал, удосконалювати графічні навички та навички читання, усної лічби, самоконтролю, розвивати логічне та просторове мислення, довольну увагу.

Акція!
Від 10 зошитів —
знижка 10%

Код	Клас	Ціна
20ТНШ37	1 клас	25,00
20ТНШ38	2 клас	25,00
20ТНШ54*	3 клас (укр. мова)	—
20ТНШ66*	3 клас (рос. мова)	—
20ТНШ55*	4 клас (укр. мова)	—
20ТНШ67*	4 клас (рос. мова)	—

Увага! Зошити
до нової програми!

96 с., формат А4, м'яка обкладинка
* Незабаром у продажу

ЕЛЕКТРОННИЙ ТРЕНАЖЕР «КОРИСНІ КАНІКУЛИ»

Після перебування на літніх канікулах навички читання, письма та лічби погіршуються у 50 % учнів. Для того щоб зберегти рівень навчальних умінь та навичок, достатньо тренуватися щоденно по 15 хвилин під час літніх канікул.

Електронний тренажер «Корисні канікули» — це:

Код	Клас
20ЕТ20	1 клас
20ЕТ21	2 клас
20ЕТ22*	3 клас
20ЕТ23*	3 клас

* Незабаром у продажу

- візуалізація завдань;
- оригінальна система заохочень;
- можливість контролювати й перевіряти засвоєний матеріал;
- миттєвий контроль та виправлення помилок;
- зручний та зрозумілий інтерфейс.

Ціна будь-якого диска 75,00

Замовлення можна зробити:

☎ за тел.: (057) 731-96-35; ✉ на сайті: <http://book.osnova.com.ua>

Вартість поштової доставки Укрпоштою — 12,95 грн.
Тарифи інших перевізників дізнавайтесь додатково.

ОСНОВА
БРАТРИЧІЙ ШКОЛІ

- активізації пізнавальної діяльності, підвищенню рівня успішності школярів;
- досягненню мети навчання за допомогою сучасних електронних навчальних матеріалів, призначених для використання на уроках у початковій школі;
- розвитку навичок самоосвіти і самоконтролю у молодших школярів;
- зниженню дидактичних ускладнень у учнів;
- підвищенню емоційності уроку, рівня комфортності навчання;
- підвищенню активності й ініціативності молодших школярів на уроці;
- розвитку інформаційного мислення школярів, формуванню інформаційно-комунікаційних компетентностей.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІА НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Упроваджуючи мультимедійні технології на уроці, слід пам'ятати, що інформаційні технології в освіті є не самоціллю, а засобом, спрямованим на розв'язання завдань реальної зміни якості освіти, на підвищення ефективності навчального процесу. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі початкової школи вимагає врахування таких факторів:

- особливості психофізіологічного розвитку учнів молодшого шкільного віку;
- особливості навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів;
- дидактичний потенціал мультимедійних технологій, орієнтованих на початкову школу;
- методичні особливості використання мультимедіа у навчанні;
- вимоги до впровадження мультимедіа у навчальному процесі початкової школи (*вимоги до влаштування й обладнання комп'ютерних класів; до організації роботи молодших школярів з мультимедійними продуктами; ергономічні вимоги до мультимедійних продуктів; вимоги до змісту навчального матеріалу в електронному ресурсі*).

Уважаємо, що створення та використання уроків-презентацій дає максимальний ефект саме у початковій школі. Перші дні дитини в школі є найважчими. Для адаптації між дитячим садком і школою, для зменшення психічних та фізичних перевантажень потрібна гра. За допомогою мультимедійних технологій відкриваються значні можливості для залучення елементів гри і зацікавленості на уроках.

Психологи довели, що знання, засвоєні без інтересу, не забарвлені власним позитивним ставленням, емоціями, не є корисними. Комп'ютер є найпотужнішим стимулом для прояву зацікавленості та творчості дітей. Екран привертає увагу, якої не можливо досягти, працюючи з класом фронтально. Дія навчального матеріалу на учнів багато в чому залежить від якості та ступеня ілюстративності матеріалу.

Презентація надає учителю можливість самостійно дібрати та систематизувати навчальний матеріал з урахуванням особливостей конкретного класу, теми, предмета, що дає змогу побудувати урок так, щоб досягти максимального ефекту.

У початковій школі використання мультимедійних презентацій доцільне на будь-якому етапі вивчення теми та на всіх етапах уроку, зокрема під час пояснення нового матеріалу, закріплення, повторення, контролю, проведення позакласних занять та ін. Структура уроку принципово не змінюється. Зберігаються всі основні етапи. Зміняться, можливо, тільки їх часові характеристики. Використання мультимедійних презентацій дає змогу вчителю зручно й ефективно візуалізувати статичну й динамічну інформацію, самостійно готувати завдання, добирати навчальний матеріал, що відповідає змісту конкретної теми будь-якої базової дисципліни.

У традиційному навчанні підготовка подібних уроків спричиняє труднощі, що пов'язані з необхідністю продемонструвати учням динамічні елементи або процеси, не доступні для звичайного сприймання (*обертання Землі, сонячні випромінювання, астероїдне кільце планети Сатурн тощо*). Засобом унаочнення є навчальні відеофрагменти, що зручно розмістити і відтворити у межах навчальної мультимедійної презентації. Так, наприклад, викладаючи тему «Птахи. Хто такі птахи?» (*додаток 1*), на різних етапах уроку візуалізують навчання завдяки використанню доступних для молодших школярів малюнків, загадок, віршованих загадок тощо.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СТВОРЕННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ДЛЯ ПІДТРИМАННЯ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Найбільш доступним і простим для створення таких уроків є середовище *Power Point* з пакета *Microsoft Office*. Створити прості слайди для уроку за наявності практики можна за годину. Це дуже зручно.

Учитель позбавляється від необхідності щось креслити безпосередньо на уроці, що економить час, і до того ж, креслення на екрані — зовсім не те, що зображено поспіхом крейдою на дошці. Воно велике, рівне, яскраве. Пояснювати нову тему за таким кресленням — суцільне задоволення. У процесі пояснення дуже вигідно застосовувати анімаційні слайди. Можна показати, виділити елементи або об'єкти, на які слід звернути увагу, щоб у певний час з'явилася потрібна інформація. Можна накласти звук, наприклад, для проведення диктанту, релаксації або з іншою метою.

Закріплюючи знання за вивченим курсом, можна використовувати тестування, створене в *Microsoft Word* або в *Power Point*. Результат тесту можна відразу показати на демонстраційному екрані, чому завжди радіють учні, якщо їхні відповіді збігаються з правильними відповідями на екрані.

Готуючи навчальні презентації, необхідно враховувати загальнодидактичні принципи створення навчальних курсів, вимоги, що зумовлені психологічними особливостями сприйняття інформації з екрана, ергономічні вимоги, й максимально використовувати можливості, що надають нам програмні засоби телекомунікаційної мережі та сучасних інформаційних технологій. Інформаційні технології є лише засобом реалізації дидактичних завдань.

Вимоги для забезпечення дидактичних функцій до мультимедійної презентації

1. Текстові фрагменти супроводжуються аудіо- або відеоінформацією для виділення смислових акцентів. Для подання різномірної або гіпертекстової інформації доцільно використовувати багатовіконний інтерфейс.
2. У мультимедійній презентації може міститися додатковий матеріал, а також матеріал для поглибленого вивчення теми.
3. Найбільш важливі елементи презентації повинні мати підказки або пояснення.
4. У процесі пояснення нової теми варто дотримувати лінійної послідовності кадрів для показу цікавих унаочнень за темою.
5. Після вивчення кожної структурної одиниці запропонованого матеріалу в презентації міститися матеріал для узагальнення, де навчальний матеріал подано у стислому вигляді.
6. Мультимедійна презентація повинна бути відкритою для розвитку.
7. На екрані можуть також з'являтися визначення, схеми, що діти записують у зошит, а вчи-

Шукаєте своїм учням помічників у навчанні?

**Замовляйте посібники, що стануть їм
у пригоді під час засвоєння матеріалів!**

Серія «Ключик до навчання»

- Зручна форма подавання матеріалів – таблиці, схеми, алгоритми;
- сприяють якісному повторенню, узагальненню та систематизації набутих знань;
- відповідно до вимог чинної програми.

Код	Назва	Стор	Ціна
20ППШ114	Математика. 1–4 класи. Довідничок школяра в опорних схемах і таблицях	128	15,00
20ППШ116	Українська мова. 1–4 класи. Довідничок школяра в опорних схемах і таблицях	128	15,00
20ППШ118	Русский язык. 1–4 классы. Справочник школьника в опорных схемах и таблицах	112	13,00

формат А5, м'яка обкладинка

**У разі замовлення від 10 посібників –
знижка 10 %**

Серія «Супутник читанки»

Код	Клас	Ціна
20ППШ216	2	20,00
20ППШ217	3	20,00
20ППШ218	4	20,00

192 с., укр. мова, формат А5, м'яка обкладинка

Наукові та художньо-пізнавальні твори із проблемними, тестовими, логічними завданнями сприятимуть поглибленню світогляду, розвитку мовлення, збагаченню активного словника, поліпшенню якості читання молодших школярів.

**Замовляйте! Нехай ваші учні
набудуть упевненості в навчанні!**

Замовлення можна зробити: за тел.: (057) 731-96-35;
на сайті: <http://book.osnova.com.ua>;
Вартість поштової доставки – 12,95 грн.

ОСНОВА
видавничий дім

тель, не витрачаючи час на повторення, встигає розповісти більше.

8. Текст мультимедійної презентації має піддаватися копіюванню, друку.

Мультимедійні навчальні презентації — один зі способів реалізації такого підходу. Навчальні презентації мають допомогти викладачеві та учневі, дають змогу зручно і наочно представити матеріал.

Рекомендації під час створення презентацій для учнів початкових класів

1. Не розміщуйте на одному слайді зовеликої кількості інформації!
2. На кожному слайді мають бути не більше ніж дві картинки.
3. Розмір шрифту на слайді має бути не менше ніж 24–28 пунктів.
4. У початковій школі анімація можлива один раз упродовж 5 хвилин.
5. Уся презентація має бути витримана в єдиному стилі (однакове оформлення всіх слайдів: фон, назва, розмір, шрифт, тип шрифту, колір і товщина різних ліній тощо).
6. Важливо добирати правильне поєднання кольорів для фону і шрифту. Вони повинні контрастувати. Наприклад, фон — світлий, а шрифт — темний, або навпаки.
7. Слайди мають бути синхронізованими з текстом. Презентація повинна доповнювати, ілюструвати те, про що йдеться на занятті.
8. У презентації не варто використовувати музичний супровід й анімаційні ефекти, якщо вони не мають смислового навантаження.

Наведемо приклади використання мультимедійних презентацій у початкових класах на уроках з різних предметів.

Математика

На уроках з математики за допомогою слайдів можна демонструвати ілюстрації, креслення і малюнки до задач, приклади, ланцюжки для усної лічби; можна організувати математичні розминки і самоперевірку.

Природознавство

На слайдах, що використовують на уроках з природознавства, можна розмістити картинки навколишньої природи, малюнки тварин і рослин, продемонструвати моря, океани, природні зони, кругообіг води, ланцюжки живлення. Для перевірки знань можна застосувати тести, кросворди, ребуси, шаради, що легко демонструються на екрані.

Мова

На уроках з української мови доречним є використання різноманітних дидактичних прийомів, що реалізуються за допомогою мультимедійної техніки зокрема цікавих малюнків, граматичних казок, написання творів за планом чи картиною, запам'ятовування написання важких слів.

Читання

Особливо цікавими за допомогою мультимедійних презентацій можна зробити уроки читання. Портрети письменників, місця, де вони жили і творили, інсценування окремих епізодів з творів, складання плану, словникова робота, скоромовки — усе стає цікавим, якщо використати ці сучасні методи.

Образотворче мистецтво

Презентації також можна використати на уроках образотворчого мистецтва. За допомогою техніки легко продемонструвати портрети художників, репродукції картин, схеми, послідовність виконання малюнка, зразки виробів і етапи роботи над ними. Такий наочний матеріал надає поштовх дитячій фантазії, роботі творчої уяви.

» Висновки

Сучасні школярі швидше засвоюють інформацію з екрана комп'ютера, ніж зі слів учителя.

Досить широке поширення мультимедійних проєкторів дає змогу значно збільшити наочність завдяки використанню вчителем під час уроку мультимедіа презентації.

Комп'ютери та інформаційні технології — зручний інструмент, що за умов розумного використання здатний привнести до шкільного уроку елемент новизни, підвищити інтерес до набуття знань, полегшити вчителю завдання підготовки до уроку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волков В. Современные мультимедиа // Компьютер-ИНФО.— 1999.— № 9.— С. 21–27.
2. Голосов В. Использование ИКТ на уроках в начальной школе.
3. Дьяконов В. Мультимедиа-ПК // Домашний Компьютер.— 1999.— № 1.— С. 33–38.
4. Использование информационно-коммуникационных технологий на уроках в начальной школе (<http://wikikurgan.orbitel.ru/index.php>)
5. Олифер В., Олифер Н. Новые технологии в обучении.— С. Пб. : БХВ-Санкт-Петербург, 2000.
6. Титоренко Г. А. Современные информационные технологии.— М. : ЮНИТИ, 1999.
7. Югова Л. Б. Использование мультимедиа технологий на уроках математики в начальной школе (<http://www.rusedu.info/Article942.html>)

ДОДАТОК**УРОК ПРИРОДОЗНАВСТВА****1-й клас****Тема. Птахи. Будова тіла птахів**

Мета: розширити знання учнів про птахів, їх характерні ознаки, про важливість пір'яного покриву у птахів; ознайомити з перелітними та осілими птахами; активізувати словниковий запас, увагу, мислення; виховувати любов до природи, бажання піклуватися про птахів.

Обладнання: малюнки; фото; слайди із зображенням птахів; пір'я (для кожного учня); склянка з водою; інтерактивна дошка; виставка книг про птахів.

Методи навчання: роз'яснювально-ілюстративний, частково-пошуковий.

Урок супроводжується презентацією, що проєктується на інтерактивній дошці.

ХІД УРОКУ**I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ**

Учитель. Доброго ранку, діти! Ми вирушаємо у подорож. Запрошуємо всіх присутніх!

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ І МЕТИ УРОКУ

— Відгадайте, про кого ми дізнаватимемося на уроці.

- Без сокири і без рук, а дім собі будує.
Хробачками, крихтами діточок годує.
(Птах)

— Майже кожен із нас мріяв здійснитися вгору і побачити безкраї простори рідного краю, Лише тільки птахи здатні на це.

Тема нашого уроку — «Птахи».

— Де ви бачили птахів? (Біля річки, в лісі, в парку, у дворі, під дахами)

III. ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК**1. Усвідомлення нового матеріалу**

— Хто такі птахи?

— Як відрізнити птахів від інших тварин? (Навність пір'яного покриву тіла. Пір'я рятує птаха від спеки і холоду, маскує від ворогів.)

— Що відрізняє птахів від інших тварин? (Дві ноги і пара крил)

— Назвіть птахів, які плавають. (Гусак, пінгвін)

МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ

— Назвіть птахів, які не літають. (*Пінгвін, страус*)

— Що птахи роблять дзьобом? (*За допомогою дзьоба птахи добувають їжу, чистять своє пір'я, мостять гнізда, доглядають за пташенятами, подають сигнали.*)

2. Робота за підручником (автор І. Грушинська) (с. 80)

— Зверніть увагу на фото на с. 80.

— Яких птахів ви впізнали?

- *Сова* має велику голову, круглі очі, до сплячих птахів підлітає непомітно. Харчується гризунами, місяцями може жити без води. Ми знаємо її, як «Вчену Сову».
- *Колібрі*. Самці колібрі, що мешкають на Кубі, важать 1,6 г, а їхня довжина дорівнює 5,7 см. Половину довжини становлять хвіст і дзьоб. Самки дещо крупніші ніж самці.
- *Голуби*. Розмір — від горобця до курки. Оперення жорстке, тверде, щільно прилягає до тіла. Голова малого розміру з вигнутим дзьобом. Очі малі. Розмах крил досягає 45 см. Довжина лап 15 см. У давнину голуби доставляли пошту, а зараз їх замінили комп'ютери.
- *Павич*. У птаха розвинені верхні пір'я хвоста, довга шия.

3. Читання розповіді *Сойки синьокрилої* (с. 80)

— Як виглядає птах?

— Чим укрито тіло птахів? (*Тіло птахів укрито пір'ям. Замість передніх кінцівок — крила. Форма тіла — особлива. Вона допомагає птахам літати.*)

IV. ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКА. ЗАРЯДКА ДЛЯ ОЧЕЙ

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ Й СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Продовження роботи за підручником (с. 81)

— Де живуть птахи?

— Які домівки у сороки, шпака, ластівки?

— Хто зайвий на малюнках (с. 81)?

► Цікавинка про зозулю

Чому зозуля викидає з гнізда пташенят? Зозулення впродовж перших чотирьох днів викидає пташенят-господарів несвідомо. На спині у зозулення розташовані чутливі сосочки. Зозулення скидає з себе будь-який предмет, що його торкнувся. Через чотири дні ця чутливість зникає. Якщо за

цей час зозулення не встигає позбавитися «зайвих ротів» у гнізді, то вже цього не зробить.

2. Гра-змагання між рядами «Хто знає більше птахів?»

Дятел, снігур, омелюх, синиця, орел, сова, голуб, колібрі, павич, зозуля, сорока, грак, шпак, жайворонки, ластівка, горобець...

3. Ознайомлення зі структурою тіла птахів

— Яку форму тіла мають птахи?

— За допомогою крил птахи змінюють напрям польоту.

Кістки птахів заповнені повітрям, тому птахи легкі.

4. Виконання практичного завдання

Розглядання пір'я птахів під лупою

— Яке пір'я за вагою? Чому воно легке? (*Тому що порожнє всередині.*)

Кожне учень опускає пір'я у пляшку з водою.

— Чи стає пір'я мокрим?

— Кожне пір'ячко птахів змащено жиром і не пропускає воду. Це захищає птахів від намочання.

5. Додатковий матеріал про птахів

► Перелітні та зимуючі птахи

Пізньої осені птахи змушені летіти у вирій, адже немає насіння і комах. До перелітних належать солов'ї, лелеки, шпаки, чаплі, стрижи, зозулі, ластівки, дикі качки. Навесні вони повертаються у рідні домівки. Птахів, які на зиму не відлітають, а пристосувалися знаходити їжу під снігом, у корі дерев, називають *зимуючими*.

Осідлі птахи: синиця, дятел, голуб, горобець.

6. Робота над загадкою

Має крила, має дзьоб,

Ним гніздечко мостить.

Дві ноги і пір'я є.

Взимку крихти просить. (*Птах*)

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

1. Гра «Мікрофон»

— Назвіть птахів рідного краю. (*Чайка, дятел, зозуля, синиця*)

— Які ознаки птахів ви запам'ятали?

— Хто підгодовує птахів узимку?

— Де ви розвісили годівнички?

2. Рефлексія. Слухання пісні солов'я